

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ АУДИТ СТАНДАРТТАРЫ БОЙЫНША ТУРАГЕНТТІКТИ АУДИТОРЛЫҚ ТЕКСЕРУ СТРАТЕГИЯСЫ

Бекбулатова Асылгуль Танирбергеновна

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, аға оқытушысы,
Нұр – Сұлтан қ., Қазақстан

Ахибова Айнұр Кинабекқызы

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2 курс студенті
Нұр – Сұлтан қ., Қазақстан

Қазіргі экономикалық жағдайда туризм әлемдік экономикада басты рөлдердің бірін атқара отырып, ұлттық экономиканың перспективті салалардың бірі болып табылады. Туризм елдер арасындағы халықаралық байланыстар мен мәдени алмасулардың дамуына ықпал етеді. Осыған орай, елімізде туризмге үлкен мән беріледі және ҚР тұңғыш Президенті Н.Ә.Назарбаев өзінің "Қазақстан экономикалық, әлеуметтік және саяси жедел жаңару жолында" атты Жолдауында кластер ретінде туризмнің құрылуы мен оның дамуын белгілеген болатын. [1]

Соңғы уақыттары туристік және экскурсиялық салада өз қызметін жүзеге асыратын ұйымдар көбейіп келеді. Бұл салыстырмалы түрде қазақстандық кәсіпкерлер үшін бизнестің жаңа және табысты түрі. Қазақстанда туристік қызмет көрсету нарығы қалыптасып, туристік бизнес жолға қойылуда. Жылдан жылға Қазақстанда туристік фирмалардың саны артып келеді.

Шаруашылық жүргізудің қалыптасқан жағдайларында туристік бизнес субъектілері бухгалтерлік есеп жүйесін нақты ұйымдастыруы, пайдаланушыларға қаржылық есептілікті уақытылы және дұрыс жасауы, сонымен қатар оны ұсынуы, активтер мен міндеттемелердің жай-күйі туралы мәліметтерді уақытылы алуы тиіс. Мұндай фирмаларда аудит жүргізу аудиторлардан жаңа тәсілді талап етеді: олардың ерекшеліктерін білу, аудиттің белгілі бір әдістері мен тәсілдерін таңдау.

Аудит ұйымның жұмыс істеуі мен жағдайына қатысты фактілерді жинау мен бағалауды құзыретті тәуелсіз тұлға жүзеге асыратын жәнә сонымен бірге, ішкі және сыртқы бақылаудың жалпы жүйесінің бөлігі болып табылатын қызмет түрін білдіреді. Ол ақпараттық тәуекелді азайтуға бағытталған, яғни қаржылық есептерде оларды пайдаланушылар үшін жалған және дәл емес мәліметтер болуы мүмкін.

Туристік фирманың қаржылық есебін аудиторлар растаған кезде, бұл әлеуетті инвесторлардың оған деген сенімін арттырады. Тәуелсіз аудитордың есептіліктің дұрыстығын растауы компанияның серіктестері немесе әлеуетті сатып алушылары алдында туристік бизнес кәсіпорнының имиджін арттырады. Несие алу кезінде банктермен қарым-қатынасты жеңілдетеді (көбінесе банктердің өздері аудиторлық қорытынды беруді талап етеді), әлеуетті сатып алушылармен келіссөздер барысында кәсіпорынның мәлімделген құнын қорғауға көмектеседі.

Туристік қызмет кәсіпорындары аудитінің негізгі мақсаты ретінде Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес қаржылық есептілікті және басқа да ақпаратты жасау туралы тәуелсіз пікір білдіру мақсатында тексеру болып табылады. Бұл мақсат туристік бизнес аудитінің мынадай міндеттерін анықтайды:

- туристік бизнес кәсіпорындарын басқару құрылымын сыни бағалау;
- туристік ұйымның шығындары, кірістері мен шығыстары туралы есепке алу ақпаратын қалыптастырудың дұрыстығын тексеру;
- туристік фирмадағы валюталық операцияларды есепке алу ерекшеліктерін зерделеу;
- бухгалтерлік есептің жай-күйі мен даму перспективаларын жан-жақты зерттеу;

- салықтық есепке алуды ұйымдастыру мен әдістемесін тексеру;
- аудиторлық есепті жасау;
- есепке алу-талдау жүйесін жетілдіру бойынша ұсынымдар әзірлеу.

Қазақстан Республикасында аудиторлық қызмет "Аудиторлық қызмет туралы" ҚР Заңымен, Халықаралық Аудит Стандарттарымен (ХАС) және Фирма ішілік стандарттармен реттеледі. Қазақстан Республикасының "Аудиторлық қызмет туралы" Заңының 5-бабында аудит міндетті және бастамашыл болып бөлінеді. Міндетті аудитке жататын ұйымдардың тізімі жоғарыда аталған Заңда көрсетілген.

Туристік ұйымдарда аудиторлық тексеру негізінен бастамашылық сипатта, яғни клиенттің талабы бойынша жүзеге асырылады. Бастамашылық аудит аудиттелетін субъектінің, не оған қатысушының бастамасы бойынша бастамашы мен аудиторлық ұйым арасында аудит жүргізуге арналған шартта көзделген аудиттің нақты міндеттері, мерзімдері мен көлемі ескеріле отырып жүргізіледі [2].

Қазақстан Республикасындағы туристік фирмалар негізінен көлемі бойынша шағын және орташа болып келеді. Мысалы, Қазақстанда шағын және орта бизнестің үлесі шамамен 97-98% және тек 2-3%-ын ғана ірі фирмалар алады. Негізінен туристік фирмалар серіктестік түрінде құрылған.

Экономикалық әдебиеттерде аудит кезеңдерін анықтаудың әртүрлі көзқарастары бар. Әр түрлі авторлар (шетелдік және қазақстандық) аудитті дайындау және жоспарлау кезеңдерін әр түрлі қарастырады. Бірақ та, барлығында негізгі мазмұны бір, яғни, аудитті жоспарлау - аудиттің ажырамас бөлігі.

Аудит кез келген кешенді қызмет сияқты жоспарлы тәсілді талап етеді. Аудитті жоспарлау, біріншіден, тексерулер үшін жеткілікті мәліметтер алуға көмектеседі. Екіншіден, жоспарлау іс-әрекеттерді ұтымды ұйымдастыру арқылы тексерулер шығындарын азайтуға мүмкіндік береді және кәсіпорын қызметінің әртүрлі бағыттары бойынша аудиторлардың қызметін жоспарлауға мүмкіндік береді. Үшіншіден, бұл клиентпен түсінбеушіліктерді болдырмайды. Аудитті жоспарлауды дұрыс ұйымдастыру кез- келген кәсіпорынның, оның ішінде туристік қызметтің ішкі аудит жүйесін тиімді пайдалануға мүмкіндік береді.

Қазақстан Республикасында аудитті жоспарлау жөніндегі нұсқаулық ХАС 300 "жоспарлау" болып табылады. Осы Халықаралық Аудит Стандартының мақсаты стандарттарды белгілеу және қаржылық есептілік аудитін жоспарлауға қатысты мәселелер мен жұмыстар бойынша басшылық беру болып табылады. Бұл ХАС қайталанатын аудит аясында жасалған. Осы Стандарттың 4-ші бөліміне сәйкес " ... жоспарлау аудиттің маңызды салаларын тиісті назараударуға, мүмкін проблемаларды анықтауға және оларды уақытылы шешуге, оны тиімді орындау мақсатында аудит туралы келісімді дұрыс ұйымдастыруға және басқаруға көмектеседі " [2]

Кез – келген ұйымның, оның ішінде туристік ұйымдардың аудитін жоспарлау аудиттің жалпы жоспарынан, кестесі мен мерзімдерінен, сондай-ақ аудиторлық бағдарламаны әзірлеуден тұрады.

ХАС 300-де "жоспарлау": "аудитті жоспарлау келісім үшін аудиттің жалпы стратегиясын әзірлеуді және аудиторлық тәуекелді қолайлы төмен деңгейге дейін төмендету мақсатында аудит жоспарын әзірлеуді қамтиды"-, деп жазылған. [2]

Аудит жоспары мен бағдарламаларын құру аудитордың міндеті болып табылады. Аудиттің жалпы жоспарында аудиттің болжамды көлемі мен тәртібі сипатталады. Сонымен қатар, аудит бағдарламасын әзірлеу кезінде басшылық ретінде қызмет ету үшін жалпы жоспар жеткілікті болуы керек.

Аудиттің жалпы жоспары аудиторға кесте түрінде ыңғайлы. Туристік қызмет ұйымдарының аудит бағдарламасы экономикалық операциялардың белгілі бір түріне арналған бөлімдерден тұрады. Аудитор туристік бизнесті ұйымдастыруды тексеру бағдарламасына ішкі бақылау жүйесінің жұмыс істеуін және бағалануын тексеру, сондай-ақ ондағы кемшіліктерді анықтауға арналған тесттер кіреді.

Жоспарлау кезеңдері тиісті түрде рәсімделуі керек. Жоспарлаудың негізгі кезеңдерінің нәтижелерін өңдеуді келесі кестеде қарастырамыз.

Кесте 1. Туристік қызмет кәсіпорындары аудитінің нәтижелерін жоспарлау кезеңдері бойынша рәсімдеу

Жоспарлау кезеңдері	Нәтижені рәсімдеу
1. Алдын-ала келісім	• Аудитті жоспарлау тапсырмасы.
2. Алдын-ала жоспарлау	• Ақпаратты сұрау. • Жоспарлауға жауапты клиенттің бизнесі және аудит жүргізу мүмкіндігі туралы дәлелді пікір.
3. Шешім қабылдау: (аудит - жүргізу, жүргізу)	• «Аудитті жоспарлауға тапсырма» нысанының тиісті жолына жазу
4. Ұйымдастыру мәселелерін, ілеспе қызметтерді, шарт талаптарын келісу	• Жоба басшысына келісу "Аудит жүргізу" қабылданған шешім негізінде бастамашылық етеді. Нысаны-еркін.
5. Шартты рәсімдеу және қол қою	• Еркін нысандағы Шартқа Тараптар қол қояды: туристік фирма (клиент) және аудиторлық фирма
6-7. Жалпы жоспарды әзірлеу (аудит стратегиясы)	• Жоспар нұсқалары.
8-9. Аудит бағдарламасын әзірлеу. Жоспарлау меморандумын рәсімдеу	• Аудит бағдарламасы. • Жоспарлау меморандумы.

Аудиторлық тексерулер, әдетте, белгілі бір мерзіммен шектеледі. Жоғарыда айтып өткендей, Қазақстандағы туристік фирмалар негізінен көлемі бойынша шағын және орта болып келеді. Статистикаға сәйкес, шағын және орта фирмалардағы аудит орта есеппен екі-үш аптаға созылады. Мұндай шағын және орта фирмаларда да, ең алдымен, уақыт шектеулеріне байланысты үздіксіз тексеру жүргізу әрдайым мүмкін емес. Сондықтан аудитор туристік бизнестің жеке ерекшеліктерін ескере отырып, тексеру стратегиясын анықтауы керек. Туристік қызмет ұйымдарын аудиторлық тексеру саласындағы аудитордың стратегиясы:

- клиенттің қызметі туралы жиналған ақпаратты қарастыру-турфирма (туроператорлық, турагенттік);
- тәуекелді алдын ала бағалау және ішкі бақылау тиімділігі;
- операциялардың жеке легентоптарын тексерудің мәнін, тереңдігін және ұзақтығын анықтау. [3]

Аудиторлық стратегия аудиторлық мақсаттарға жетудің ең ұтымды жолдарын таңдауға негізделген. Стратегияның сипаты аудитордың тәжірибесі мен біліктілігіне, аудиторлық фирма мен клиент (туристік фирма) арасындағы ынтымақтастықтың ұзақтығына, яғни клиенттің ерекшелігі мен ерекшелігін білу дәрежесіне, аудитте шешілетін міндеттердің сипатына және басқа факторларға байланысты.

Туристік қызмет ұйымдарын тексеру бағдарламасының екі түрін бөлуге болады:

1. ұйымның ішкі бақылау жүйесінің жұмыс істеуі туралы ақпарат жинау рәсімдерін қамтитын бақылау тестілерінің бағдарламалары;
2. шоттардағы қалдықтар туралы тікелей ақпарат жинау рәсімдерін қамтитын шоттардағы қалдықтарды тексеру бағдарламалары.

Туристік фирмаларда аудит бағдарламасын дайындау барысында аудитор әрбір тексерілетін объект бойынша:

- барлық элементтерді таңдау (үздіксіз тексеру);
- нақты (анықталған) элементтерді таңдау;
- жекелеген элементтерді іріктеп алу (аудиторлық іріктеуді қалыптастыру, яғни

іріктеп тексеру) мүмкіндіктеріне ие болады.

Үздіксіз тексерулер, әдетте, тек маңызды салаларда жүзеге асырылады. Мысалы, туристік қызметте кассалық операциялар, есеп беретін тұлғалармен есеп айырысулар, банк операциялары және басқалар жаппай тексеруден өтеді. Жалпы, туристік бизнестегі сияқты, операцияның негізгі бөлігін бақылау таңдамалы әдіспен жүзеге асырылады.

Қорыта келе, туристік бизнестің аудиторлық кәсіпорындарындағы жоспарлау - аудитті жүргізудің бастапқы кезеңі болып табылады, және ол аудиторлық ұйымның күтілетін көлемін, кестесі мен мерзімдерін көрсете отырып, тексерудің жалпы жоспарын әзірлеуден тұрады. Клиенттің туристік бизнесі, жалпы сала және оның саладағы жағдайы туралы жеткілікті білімге ие бола отырып, аудитті тиімді жоспарлауға және жүргізуге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың "Қазақстан экономикалық, әлеуметтік және саяси жедел интеграция жолында" атты Қазақстан халқына Жолдауы. – Алматы. -2005
2. Аудиторлық қызмет туралы Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 20 қарашадағы №304-І Заңы (03.07.2021 ж. өзгерістер және толықтырулар енгізілген)
3. Аудиттің халықаралық стандарттарының жинағы, сенім мен этиканы білдіру. - Алматы, 2007.-1260 Б.

УДК 657.2222 Т-25

БУХГАЛТЕРСКИЙ БАЛАНС СОСТАВНАЯ ЧАСТЬ БАЗЫ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ

Бурханишина Фарида Нигматнуровна

студентка 2 курса специальности «Учет и аудит»

Казахский университет технологии и бизнеса,

г. Нур-Султан, Казахстан

Научный руководитель – Н.Н. Таштанова

В условиях рыночных отношений практически невозможно управлять сложным экономическим механизмом, как государства, так и хозяйствующего субъекта, без своевременной экономической информации, основную часть которой дает четко налаженная система бухгалтерского учета. Данные бухгалтерского учета используются для оперативного руководства работой хозяйствующих субъектов и их структурных подразделений, для составления экономических прогнозов и текущих планов и, наконец, для изучения и исследования закономерностей развития экономики страны.

Результаты в любой сфере бизнеса зависят от наличия и эффективности использования финансовых ресурсов, которые приравниваются к кровеносной системе, обеспечивающей жизнедеятельность предприятия. Поэтому забота о финансах является отправным моментом и конечным результатом деятельности любого субъекта хозяйствования, в условиях рыночной экономики эти вопросы имеют первостепенное значение; выдвигание на первый план финансовых аспектов деятельности субъектов хозяйствования, возрастание роли финансов является характерной чертой и тенденцией во всем мире.

Чтобы выжить в условиях рыночной экономики и не допустить банкротства предприятия, необходимо при помощи финансового анализа своевременно выявлять и устранять недостатки в финансовой деятельности и находить резервы улучшения состояния предприятия и его платежеспособности.